

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta
Ta Ellēnisti Heuriskomena**

Origenes

Rothomagi, 1668

Ad Commentaria In Genesim.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19358

PETRI DANIELIS
 HVETII
 AD
 ORIGENIS
 COMMENTARIA
 OBSERVATIONES ET NOTÆ.

AD COMMENTARIA

IN GENESIM.

P. 1.

H' *Μημάδα* *ἡ ἀρχὴ* τῆς *οὐσίας*, &c.] Idem hoc argumentum persequitur Origenes lib. 2. De princip. cap. 1. Basilius autem Hom. 2. in Hexæmeron, & Ambrosius in

Opere cognomini eandem, quam tractamus, Origenis disputationem prolixè referunt. Anaxagoræ porro, Pythagoreorum, Platoniorum, Stoicorum, aliorumque ea sententia fuit, mundum ex æterna materia Deum condidisse. Videndus Timæus Locrus *ἡ ἐπιτομή τοῦ κόσμου*, Plato in Timæo, Cicero in Academ. Quest. Seneca Epist. 65. Plutarchus lib. 1. De placit. Philof. Laërtius in Platone, & Zenone, Epiphanius Har. 5. alij; sed imprimis Auctor τῆς φιλοσοφικῆς μεθόδου nondum editorum: *πρώτων ἀρχῶν ἐστὶ τὸ πᾶσι τοῖς θεοῖς, καὶ ὕλην, καὶ ἀόρατα ἴσχυα*: Plato principia esse rerum omnium Deum, & materiam, & exemplar: tum: *ὕλη (ὕλη) καὶ ἀόρατα ἴσχυα, καὶ τὸ θεῖον καὶ ἀθάνατον, ὅθεν ἡ ἀποκοσμικὴ θεογονία τὰ πᾶσα ἐποίησεν, ὅθεν ὡν συνέστηκεν ὁ κόσμος*.

Quam (materiam) & recipientem, & nutricem appellat, ex qua digesta exitisse quatuor elementa, ex quibus constatus est mundus. Hoc idem habet in Anaxagora. Ipsum hunc errorem castigat Tertullianus in Hermogene Apostata, qui a Christianis conversus ad Philosophos, de Ecclesia in Academiam, & Porticum, inde sumpsit à Stoicis materiam cum Domino ponere, que ipsa semper fuerit, neque nata, neque facta, nec initium habens omnino, nec finem, ex qua Dominus omnia postea fecerit: idem castigat & in Marcione; Dehinc, inquit, si & ille mundum ex aliqua materia subjacente molitus est, innata, & infecta, & contemporali Deo, quemadmodum & de Creatore Marcion sentit, rediis & hoc ad maiestatem loci, qui & Deum, & Materiam, duos Deos clusit: castigat & Theodoretus in utroque, Hæretic. Fabul. lib. 1. cap. 24. & lib. 5. cap. 5. & Philastrius in Seleuco & Hermia Galatis, Har. 55. Manichæi quoque materiam ἀόρατον esse scisciebant. Rationem reddit Droserus Marcionista in Dialogo De orthodoxa fide, cur id figmentum propugnare instituerit Valentinus: nempe ne

Tertullian. adu. Hermog. cap. 1.

Tertullian. adu. Marc. cap. 15.

A

1.402.62
 mad vineam
 1.401.6
 rad vineam
 1.400.6
 per quod in
 1.406.6
 1.404.6
 sape dupli
 2.423.6
 ura, 2.370
 1.117.6
 1.481.6
 1.364.6
 1.396.6
 2.374
 1.394
 1.374
 1.306.6

PETRI

malorum causam in Deum transcribere cogeretur, eam ad materiam referebat. Mundum quidem è materia à Deo conflatum crediderunt Philo, Tatianus, Lactantius, alique; sed è materia à Deo primum creata, non aeterna, tum deinde in ordinem digesta. Ad omnino Eusebium l. 7. Evang. Prepar. & Philocaliam cap. 23. At noster Origenes non principij quidem expertem materiam, & ἀγέννητον, sed à Deo ab omni retro aeo procreatam admittebat, ut pluribus in Origenianis nostris ostendimus.

P. 3.

εἰ μὴ αἴα κὶ γένεσις κατὰ τοῦ, &c.] Apposite ad id Augustinus Tract. 8. in Iohann. *Non sub fato est conditor siderum, quia etsi erat fatum de sideribus, non poterat esse sub necessitate conditor siderum: & Tract. 31. Quid est enim, nondum venerat hora ejus? non enim Dominus sub fato natus est. Hoc nec de te credendum est: quanto minus de illo, per quem factus es? si tua hora voluntas est illius; illius hora que est nisi voluntas sua? Aliquos porro ante Origenem extitisse omnino diceret, qui idem iam attentassent, quod posterioribus hisce facultis ausi sunt quidam, nativitatis Christi thema constituere: non quidem necessitate, & astrorum vi coactum fuisse fingentes Christum, quod ij fingebant, quos insectantur Origenes & Augustinus; sed asserentes solum motibus suis & positionibus mirabilem conceptum & ortum Christi alia significasse, & naturali modo rem naturæ vires superantem portendisse, ac stupendo huic mysterio siderum situm consensisse. In his Albertus Magnus, sive quisquis est auctor Speculi Astronomiæ, postquam Christum ascendente Virginis signo natum esse dixit, addit demum: *Non quod subjaceret Stellarum motui, aut earum iudicio natorum desideratissimus, qui creaverat ipsas Stellas: sed quia cum extendere caelum sicut pellem, formans libram universitatis, & dedignaretur opus incompletum, noluit literis eiusdem deesse, ex eis quo secundum providentiam suam in libro celestis maiestatis sunt scripta, & istud elongatissimum à natura, quod de Virgine nasceretur: ut profecto per hoc inveniretur homo naturalis & verus, qui non naturaliter nascebatur. Non quod figura cæli esset causa quare nasceretur, sed potius significaretur per cælum.* Posterior illo Petrus de Aliaco quaest. in Gen. 30. & libr. De legib. & factis, Stellarum posituram descripsit, quæ nascente Christo obtinebat. Denique Hieronymus Cardanus libr. 2. Commentar. in Ptolemai Tetrabibl. thema eiusdem geniturae proposuit. Sed omittis cæteris argumentis, vel uno hoc vanitas eorum coarguitur. Contulerunt natalem Christi ad VIII. Calendas Ianuar. ad eumque diem nativitatem eius accommodarunt: pro certo habentes eo*

die exiisse ipsum in lucem, quod dubium in veteri Ecclesia & controversum fuit. Plurima Græcorum Ecclesia natalem & baptismum Christi uni eidemque diei adscripserunt, qui dies erat VI. Ianuarij. Vigeat eadem sententia apud Syros & Ægyptios Christianos, ut testantur Epiphanius & Cassianus. Vetus aliorum opinio fuit natum esse Christum VI. Id. Nov. de quibus itidem alicubi Epiphanius. Quidam circa æquinoctium autumnale contigisse id opinati sunt. Romana vero Ecclesia ad VIII. Cal. Ian. celebrabat natalem Christi, atque hanc consuetudinem reliqua Ecclesia tractu temporis inde sumserunt. Demonstrent ergo primum supra memorati Genethliologi, quo die natus sit Christus, tum postea viderimus de genitris, quas parum inter se consentientes posuerunt. Nam Libram in Horoscopo constituit Cardanus; Albertus vero, & Aliacus Virginem. Hos sefellit Albumafar vetus Astrologus Arabs, qui imagines recensens, quæ cum Virgine ascendunt (juxta Perfarum, Indorum, & Ægyptiorum doctrinam, qui cum singulis Signorum Decanis imagines quasdam ascendere fingebant) in primo Virginis Decano Virginis imaginem collocat, formosæ, puerum gestantis & lactantis. *Nurrit puerum, inquit, dans ei ad comedendum in loco qui dicitur Abye, & vocat ipsam puerum quædam gens Iesum, cuius interpretatio est Arabice, Eice, & ascendit cum ea stella Virginis æterna.* Tum subiungit Albertus: *Et iam scimus quod sub ascendente parte eiusdem signi, scilicet Virginis, natus fuit Dominus noster Iesus Christus.* Quasi ista Albumafaris pertineant ad natalem Iesû, quæ ad unam hanc Virginem spectant. Aprius ad mentem auctoris Rogerus Baconus, homo suæ ætate doctissimus: *Intentio est, quod beata Virgo habet figuram & imaginem intra decem primos gradus Virginis, & quod nata fuit quando Sol est in Virgine, & ita habetur signatum in Calendario, & quod natiuitatem suam Christum Iesum in terra Hebræorum.*

ἰσὶ δὲ τινὲς ὠτῶν, &c.] Simoniani, Valentiniiani, Cerdoniani, alique complures Hæretici duo principia, seu Deos duos statuebant; alterum malum, sed iustum, mundi conditorem, Legis opificem; bonum alterum, Christi patrem, & Novi Testamenti auctorem. Tertullianus, & Irenæus adversus hanc doctrinam non seigniter velitari sunt: Origenes vero passim. Hæc à Magis ortum duxit variana, quos duo itidem principia, bonum unum, malum alterum posuisse prodidit Aristoteles, uti discimus ex Laërtio in Proœm. ἀειστέλης δὲ ἐν περὶ τῶν φιλοσοφίας, καὶ ἀριστοτέλους ἐν τῇ αἰγυπτίῳ (μὲν γὰρ) & δύο

κατ' αὐτοὺς ἔστι ἀρχαί, ἀγαθὸν δαίμονα, καὶ κακὸν δαίμονα. Aristoteles autem in primo De Philosophia, & antiquiores esse Aegyptijs (Magos) & duo iuxta illos esse principia bonum Daemonem, & malum Daemonem. Audor quoque φιλοσοφικῶν, quæ Origeni vulgo tribuuntur, scribit Zaratam Chaldaeum docuisse, δύο δαίμονας ἔχει, τὸν μὲν ἀγαθὸν ἔχει, τὸν δὲ ἄκαθον. Ἐπὶ τῷ μὲν ἄκαθον αἰνεῖται τὴν ἡσυχίαν ἐν τῷ γῆ, ἔχει δὲ ἄκαθον, τὸν δὲ ἀκαθόν, τὸν, μεταξὺ τῶ ἀέρος, ἔσθον, καὶ ψυχῶν. Porro bonum Daemonem Perfa appellabant Oromasden, malum Arimanin, ut docent Plutarchus in Iside & Themistocle, Laërtius in Proxenio, & Agathias libr. 7. Qui Manichæos isto Origenis loco significari credidit, meminisset Origenis atate posteriores eos fuisse.

ditores etiam huius curiositatis, (Astrologiæ) propterea quoque damnatos à Deo. O divina sententia, usque ad terram pertinax, cui etiam ignorantibus testimonium reddant! Expelluntur Mathematici, sicut Angelis eorum: Urbis & Italia interdicitur Mathematicis, sicut celum Angelis eorum: eadem poena est exilij discipulis & magistris: & libr. De habitu muliebri, c. 2. Nam & illi qui ea constituerunt, damnati in poenam mortis deputantur: illi scilicet Angeli, qui ad filias hominum de celo ruerunt, ut hac quoque ignominia femina accedat. Nam cum & materias quasdam bene occultas, & artes plerasque non bene reuelatas seculo multo magis imperito prodidissent (siquidem & metallorum opera nudaverant, & herbarum ingenia traduxerant, & incantationum vires promulgaverant, & omnem curiositatem usque ad stellarum interpretationem deservaverant,) & c. Lactantius quoque lib. 2. De orig. err. cap. 17. Astrologiam Daemonum inventum esse tradit.

P. 4. τὰς πρὸς τὴν ζωοποιίαν] Hac παρέλκειν conjectabat Vigerus, quæ tamen extant in Philocalia, neque sententiam labefactant.

ὡς ἐξ ἑκτέρου ἔτι, & c.] Boëthius lib. 5. P. 8.

P. 4. & 5. ἐν τῷ ὄντι ὡς ἐστὶν ἀληθὴς, & c.] Vel Psalmum 40, aut 54, aut 103 intelligit, qui Iudæ perfidiam vaticinantur; vel quod verisimilius est, id ait ex hypothesi, fingens Propheticum aliquem librum Iudæ proditionem complexum extitisse, qui fortasse nullus fuit.

De Consolat. Prof. 1. Concurrere vero, atque confluere causas facit ordo ille inevitabili connectione procedens, qui de providentiæ fonte descendens, cuncta suis locis temporibusque disponit. Atque illud est quod Fatum Stoici appellabant, è quorum Scholis multa depromsit Origenes; connexionem nempe rerum, quam ex illis nonnulli prenotioni Dei subiectam esse, alij contra sentiebant. Vide Ciceronem De fato, & 1. De divinatio. Plutarchum De fato, & De placit. Philosoph. lib. 1. cap. 27. 28. Laërtium in Zenone, Chrysippum apud Gellium lib. 6. cap. 2. Plotinum Ennead. 3. lib. 1. & Augustinum lib. De Civit. Dei, cap. 8.

P. 5. ὡς τὸ ἀπὸ αἰτίας] Ita plerique Philocaliæ Codices: nonnulli tamen habent, κακίας.

ὡς τὸ ἀπὸ αἰτίας, & c.] Origenes Tom. 1. in Epist. ad Rom. & Philocal. c. 24. ἡ νομιζομένη ὁμοτιμία αἰτίας τῶν ἐσθίων τῶν ἀκαθῶν ἔστι, ἀλλ' ἔπειτα ἐμὲλλο γίνεσθαι κατ' ἰσθας ὁμοίαι τῶν πρῶτων, ὅτι τὸ ἀπὸ αἰτίας. Minime ergo existimandum causam futurorum prenotionem esse: sed quia futura erant iuxta proprios affectus facientis, propterea prenotavit: & lib. 2. contra Cels. ὁ μὲν κέλους οἶε, ὅτι τὸ πρὸ γίνεσθαι τὸ ὑπὸ τῶν ἀκαθῶν ὡς ἐστὶν ἀπὸ αἰτίας, ἐπὶ ἐσθίων. ἡμεῖς δὲ τὸ πρὸ ἐσθίων, & φανερὸν ἐστὶ τὸν θεοῦ ἰσθας αἰτίων ἔχει τῶν ἐσθίων, ἐπὶ ἀκαθῶν αὐτῶν ἡμιποσθίων, ἀλλὰ τὸ ἐσθίων, ἐσθίων αὐτῶν, ἔμνη θεοῦ ἰσθας, τὴν αἰτίαν τῶν ἀκαθῶν ὡς ἐστὶν ἀπὸ αἰτίας, ἀλλὰ τὸ ὑπὸ αἰτίας. Celsus putat quod aliquis præsciens prædixit, ideo fieri, quia prædictum est: nos vero hoc non concedentes aimus non prædictorem causam esse futuri, sed futurum illud, quod omnino eventurum erat, etiam nemine prædicente, præcognitori causam prædicendi præbuisse. Idem repetit inferius libro eodem, & libr. 7. Commentar. in Epist. ad Rom. Quæ ratiocinatio deinde trita est & pervulgata ab iis Patribus, quorum loca colligit Tarinus in Philocaliam p. 706. & à Procopio Gazæo in eundem hunc

P. 6. ὡς τὸ ἀπὸ αἰτίας] Libri aliquot Philocaliæ sic habent: aliqui, τῶν πρῶτων.

P. 6. ἡμεῖς δὲ τὸ ἀπὸ αἰτίας] Lege, ἡμεῖς δὲ, id quod recte vidit Vigerus, & Philocalia confirmat.

P. 7. ὡς τὸ ἀπὸ αἰτίας] Alias, ὡς κέλους.

P. 7. τὸ ἀπὸ αἰτίας] Legendum omnino, ὡς ὁμοίαι σου. Ita aliqui Philocaliæ Codices; ita optime τῶν ὁμοίων Editiones, & Codex Marchali, & οἱ ἕτεροι Theodoro saepe laudati: ita Syrus quoque & Arabs.

P. 7. τὸ ἀπὸ αἰτίας] Quinque enim præcipui numerantur Alexandri successores, Ptolemæus, Antigonus, Seleucus, Cassander, & Lysimachus: quorum illustriores priores quatuor. Iosephus l. 12. Antiq. c. 1. μετὰ τὸν Πτολεμαῖον ἢ εἰς πολλὰς τῆς ἀρχῆς (ἀλεξάνδρου) ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῆς ἀσίας κρατί. σελῶνας ἢ βαβυλωνίων, καὶ τῶν ἐσθίων. λυσίμαχος, ἢ τὸν ἐσθίων ὅτι ἐστὶν. τὴν δὲ μετὰ τὸν εἰς κρατί. Πτολεμαῖον ἢ ὁ δὲ λαὸν τῶν ἀπὸ τῶν ἐσθίων εἰλήθη. Cum ad plures imperium (Alexandri) recidisset, Antigonus quidem Asiam obtinet; Seleucus vero Babylonem, & vicinas gentes; Lysimachus autem Hellepontum rexii; at Macedoniam habuit Cassander; Ptolemæus vero Lagi filius Aegypto potitus est.

P. 7. ἡ καὶ ἐν ἰδωτακαλίαις ἀγγέλων, & c.] Tertullianus De idolol. cap. 9. Num propono, Angelos esse illos desertores Dei, amatores feminarum, pro-

ium
lunt
a &
ad-
Vi-
Æ-
tha-
nio
. de
dam
gisse
ia ad
riti,
cele-
De-
orati
istus,
quas
runt.
tituit
Vir-
astro-
, que
trum,
, qui
gines
rimo
col-
ctan-
redes-
ipsum
etatis
Vig-
t iam
figuri,
Iosm
peru-
anam
men-
io sua
beatu
puri-
do sal-
tend-
lesam
, Va-
nplu-
duos
stum,
, bo-
Novi
s, &
on se-
o pal-
fania,
num,
ritto-
ocem.
e, xxi
& duo

4 quem tractamus Geneleos locum. At eam tamen non probat Boethius lib. 5. De consolat. Prof. 3. Neque enim, inquit, illam probationem, qua se quidam credunt hunc questionis nodum posse dissolvere. Atque enim non ideo quid esse eventurum, quoniam id providentia futurum esse prospexerit; sed e contrario potius, quoniam quid futurum est, id divinam providentiam latere non posse. Et Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 13. Universas creaturas suas, tam spirituales quam corporales, non quia sunt, ideo novit, sed ideo sunt, quia novit. Quod non repugnat tamen usitato illi Patrum dogmati, quo res ideo prænosci dicuntur à Deo, quia futurae sunt; nam ita prænosci dicuntur notione, seu scientia quam visionis appellant: Augustinus autem ideo res esse dixit, quia novit Deus, notione videlicet simplicis intelligentiæ, ut vocat. Quo recidit solutio illa quam adhibet S. Thomas, p. 1. q. 14. a. 8. respondens loco Origenis ex Epistol. ad Rom. objecto: Origenes, inquit, locutus est attendens rationem scientiæ, cui non competit ratio causalitatis, nisi adjuncta voluntate. Sed quod dicit ideo præscire Deum aliqua, quia sunt futura, intelligendum est secundum causam consequentia, non secundum causam essendi. Sequitur enim, si aliqua sunt futura, quod Deus ea præscierit; non tamen res futurae sunt causa quod Deus sciat.

8 γὰρ ἐστὶν αὐτῶν. &c.] Quæ sequuntur, iidem fere verbis in Commentarium suum transtulit Procopius Gazæus.

P. 10. ὁμοίως οὖν ὡς ἐξ ἡμετέρων, &c.] Perturbata hæc erant in Philocalia, quæ proxime à vero ita restituebat Tarinus: ἡ γὰρ ὁμοίως οὖν ἐξ ἡμετέρων, σποδρόπτητος, &c.

P. 11. εἰ δὲ πρὸς τῆν] Hoc est, pertendit, veram querendo obycit.

ὁμοίως οὖν, ὡς ἐξ ἡμετέρων, &c.] Sydera, rerumne humanarum ποικίλων seu ποικίλων τελεσμάτων sint; an σπουδαίων solum, dubitabat Plato, dubitabat & Seneca. Posteriorem sententiam amplexi sunt Origenes, ejusque æqualis Plotinus Enn. 2. lib. 3. cap. 1. & 7. & Enn. 3. lib. 1. cap. 6. & ex Plotino Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. cap. 10. & Auctor posterioris Commentarii in Iob, à Peronio Latine redditi, & Origeni vulgo adscripti, in Iob. 38. 7. Hanc autem doctrinam impugnat Augustinus lib. 5. De Civ. Dei, cap. 1. Quod si dicuntur, inquit, stella significare potius ista, quam facere, ut quasi locutio quedam sit ista positio, predicans futura, non agens (non enim medicorum doctorum hominum fuit ista sententia) non quidem ita solent loqui Mathematici, ut, verbi gratia, dicant, Mars ita pestis homicidam significat, sed homicidam facit, &c. Fustus autem & acrius eandem confutat Procopius in Gen. 1. 14.

τὰ παλαιὰ κειμήλια, &c.] Editio Vigeri, δὲ πρὸς τῆν, alius eiusdem Codex,

ὁμοίως οὖν, quod ipse secutus est. Hæc non improbo; sed tamen Stephani lectio ferri potest, emendes modo, ἡ ὁμοίως οὖν.

τὴν ὥραν λαβόντες τὴν τὴν αἰδέσθην.] Nativalem horam videlicet, uti appellatur Horatio; seu, facti horam, uti à Juvenale: idem dixit: hora Sumitur ex libro; & Perlius: natu fidelibus hora; & inde ὡροσκοπίαν.

ἡ γὰρ ὁμοίως οὖν.] Lego: ἡ γὰρ ὁμοίως οὖν. res clara est, nec eget probatione.

ἡ τὴν ἀνατολικήν, &c.] Quatuor genituræ cardines enumerat, ἀνατολικήν, δύναν, μεσουερινήν, quod corrupte apud Firmicum lib. 2. cap. 18. μεσουερινήν appellatur, & ὑπερβατικήν, seu ἀνωμεσοερινήν. Horum siglis vocem ἀδύνατον formari nonnulli subinde cum obfervasent, mirabiles inde allegorias excogitarunt.

ὁμοίως οὖν, &c.] Plotinus lib. 1. cap. 5. Enn. 3. ἡ μὲν ἐξ ἡμετέρων τῶν γὰρ πατέρων τῶν γυναικῶν, καὶ πατέρων ἀγαθῶν, οἷα ἰσότηται, & ὁμοίως οὖν τῶν γυναικῶν, ὡς ἡ πατέρα ὁμοίως οὖν ἔπνο γαρονότων λόγους. & ἔξ ἀδελφῶν, ἀδελφῶν ἀνατολικῶν, & ἐκ ἡμετέρων τῶν ὁμοίως οὖν ἀδελφῶν. ἀνατολικῶν τῶν ἐκ ὑποταχθέντων ἐκείνῳ πῶς ἀντιῶν ἢ ἐκείνων ὁμοίως οὖν ἀδελφῶν ποιεῖ, ἀπὸ δὲ ἐκ πατέρων πῶς ἔξ ἡμετέρων; ἢ ἢ ὁμοίως οὖν τῶν ὁμοίως οὖν ἰσότητων τῶν ποιεῖ, ἢ ἐκ ἐκείνων ποιεῖ, ὡς τῶν ποιεῖ. Quippe etiam parentum fortunas à filiorum generatione; filiorum condiciones cujusmodi erunt, & quos incurrent casus ab ipsis parentibus, de his qui nondum sunt nati predicunt. A fratrum quoque genituris saepe fratrum mortes: & ex mulieribus quæ ad viros pertinent, & vicissim ex his illa conjectant. Quomodo igitur uniuscuiusque habitus ad sidera facit ea, quæ iam ex patribus habiturus esse dicitur? Aut enim priora illa efficiendi vim habebunt; aut si illa non habent, neque ista. Eadem hæc Origenes repetit Procopius in Gen. 1. 14. & Philoponus lib. 4. ὁμοίως οὖν ποικίλων, cap. 18.

καὶ δὲ δὲ πρὸς τῆν] Malim, καὶ δὲ πρὸς τῆν, quam P. 12. quod proponebat Vigerus, καὶ δὲ πρὸς τῆν.

ἀλλὰ ὁμοίως οὖν ἐκείνων, &c.] Crederes locum hunc respexisse Plotinum cum ait lib. 3. Enn. 2. cap. 7. ἴστω τῶν ποικίλων ὡς ἡμετέρων ἐκ ἐκείνων γαρονότων, αἰεὶ ἐκ γαρονότων καὶ κινημάτων, ποικίλων μὲν πρὸς τῶν ἄλλοις ἐποικιλιότητων ἢ πρὸς τῶν πατέρων ὁμοίως οὖν σημασία. &c. Sini igitur velut literæ in celo, quæ scribantur, vel si iam scriptæ sunt, morveantur perpetuo, & hoc aliudque opus efficiant. Unde sequatur significatio quæ ab ipsis portenditur. & Enn. 3. lib. 1. cap. 6. de astris loquens: παρὰ τῶν ἡμετέρων ἡμετέρων ἡμετέρων τῶν ἐκ ἐκείνων, ὡς ἡμετέρων ποικίλων, πῶς τῶν ποικίλων γαρονότων ἐκ ἐκείνων, ἀνατολικῶν τῶν μετέωρον, ἐκ τῶν γαρονότων ἢ τῶν ἀνατολικῶν μετέωρον τῶν σημασιότητων. Alteri quoque usui sunt, quod nempe qui eiusmodi literatura periti sunt, ea tanquam literas aspicientes legant futura, ex figuris servata analogia significationem rimantes. Ori-

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

genem autem hic fere ἀνθρώποι sequitur Procopius in Genesim.

διότι ἐν τῇ προφητῇ τῆ ἰαση. &c.] Liber apocryphus, cuiusmodi libros saepe laudat Origenes. Laudatur & Tom. 5. in Iohann. & ab Athanasio, sive quisquis est Auctor Synopseos, & a Procopio in Genesim.

P. 19.

ὡς ὁ ἀνθρώπος ἀνθρώπος. &c.] Philip. 3. 5.

ἢ ἢ ἐν ἰσραηλιταῖς, &c.] Nec ij tantum,

sed Ægyptij etiam, appetente decimo-

quarto anno circumcidantur: testis Ambrosius lib. 2. de Abrah. cap. 11.

Ægyptij

quartodecimo anno circumcidant mares, & femi-

nas eodem anno circumcidat ferunt, quod ab eo vi-

delicet anno incipiat flagrare passio virilis, & femi-

narum menstrua sumant exordia: & Strabo

libr. 17. 2. τὸ ἢ τῆ ἡλιακῶν μέγιστα παρ' ἀν-

θρώπων, τὸ παρ' αὐτῶν τὰ ἡλιακῶν παιδία. καὶ τὸ

ἀετιμῶν, καὶ τὰ ἡλιακῶν ἐπιμῶν. Id quoque ma-

xime student, ut genitos quoque infantes alant, &

eosdem etiam circumcidant, feminas vero exci-

dant. De Ægyptiis loquitur: at fallitur, cum

subiicit idem Iudeis fuisse in usu. Origenes

Homil. 5. in Ierem. ἀετιμῶν, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν

λέγων, ἢ μόνον οἱ ἐν ἀετιμῶν καὶ τῶν μωσῶν νό-

μων, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοί. τῆ ἀρχαῖαν εἰδῶν οἱ

ἰερεῖς ἀετιμῶν. Circumcidantur, secundum

id quod sensibile est inquam, non solum hi qui ex

circumcisione sunt secundum legem Moysis, verum

etiam alij multi. Ægyptiorum idolis sacerdotes

circumcidantur. In quem locum non nihil in-

fra commentabimur. Nunc quoniam de

muliebri circumcissione mentionem inje-

cerunt Strabo, & Ambrosius, ritum ipsius

aperiemus. Ea sit refectione τῆς γυναικός, qua

pars in Australium præsertim regionum

mulieribus ita excrescit, ut ferro sit coër-

cenda. Id tradunt Medici insignes Pau-

lus Ægineta libr. 6. cap. 70. & Aëtius Tetra-

trabl. 4. Serm. 4. cap. 103. Quorum hic ita

pergit: Quapropter Ægyptijs visum est, ut ante-

quam exuberet (pars illa corporis) amputetur,

tunc præcipue cum nobiles virgines sunt elocandæ.

Rem tangit Origenes cum ait Hom. 6. in

Ezech. Adversum masculos virtus eius in lumbis

est; adversum feminas virtus eius in umbilico

ventris est. Et vide quomodo honeste viri mulie-

risque genitalia obiectis nominibus Scriptura nun-

cupaverit, ne per ea vocabula que in promptu sunt,

turpitudinem significaret. Si intellectum est exem-

plum quod protulimus de Iob, intellige mihi quia

ut in viro præputium circumciditur, sic in femina

umbilicus amputatur. Quod igitur necessitate

primum inventum est, religione postmodum

usurpatum fuit, quod & aliqui de virili

circumcisione opinati sunt, ut postea dice-

mus. Porro hanc consuetudinem circum-

cidendarum mulierum hodieque retinere

Ægyptios ferunt ij qui regiones illas lustra-

runt, ignemque ad compefcendam partis

hujus luxuriam adhiberi. Scribit Bellonius

libr. 3. Observ. cap. 28. morem hunc servare

feminas in Persia, & Coptas etiam in

Æthiopia, Christi licet nomen professas.

Leo Africanus libr. 8. narrat Muhammedi

lege id præscribi, quamvis in Ægypto tantum

& Syria obtineat, munusque id obire vetu-

las quasdam, per vicos Cairi ministerium

suum venditantes. Porro hæc Origenis

dum præferentat Procopius, aliqua ex parte

mutavit, si modo Latina interpretationi

quam ad manum habeo, fides est.

τὸς γὰρ τὰ τὰ ποιῶν, &c.] Tria illa & per-

vulgata adversus Genethliacos argumenta

sibi objicit Firmicus cap. 1. lib. 1. qua deinde

cap. 3. dissolvit.

καὶ τὴν ἀστεροσκοπικήν. οὐκ ἐπ' ἢ τῆς, &c.] Reda

videtur & sana hæc lectio: ἀστεροσκοπική

enim eadem est qua & μεταεσροσκοπική. με-

ταεσροσκοπική enim nomine sydera quoque conti-

nentur. At ἡσθηλιασκοπική ea est, qua & ἡσθη-

λιασκοπική, seu ἡσθηλιασκοπική. seu ποιητική,

quam & ἀστρολογία appellant. Prior illa circa

stellarum motus & ἡσθηλιασκοπική. versatur,

quibus futura hominibus à Dijs significari

& portendi Ethnici crediderunt: nam So-

lis puta, Lunaque defectus Deorum iram

nuntiari sibi persuaserunt. Ipsi quoque Chri-

stiani signa iudicij postremi, non causam, in

Sole, Luna, & Stellis futura sciunt, multa-

que ab his portendi, non effici. Vide omni-

no Basilium Hom. 6. in Hexaem. Ambro-

sium in opere cognomini lib. 4. cap. 4. sed

præsertim Procopium in Genesim. 1. 14. Ge-

netheiacorum autem doctrina humanarum

rerum, sive casu contingentium, sive sponte

gestarum significationem & causam syde-

ribus tribuit. At quoniam veteribus fere

Astronomis solenne fuit, non ἀστεροσκοπικήν

tantum, & ἡσθηλιασκοπικήν excolere, sed prio-

rem etiam posterioris causa; astrorumque

scientiam ad futurorum prænotionem con-

vertere, inde factum est ut utraque ad futu-

rum scientiam pertinere dicta sit. Ptole-

maus Proem. Tetrabibl. rerum in quibus est

prægnoscibilis scientia stellarum cognitio, magnas

& præcipuas duas esse deprehendimus. Quarum

altera qua præcedit, & est sanior, est scientia Solis

& Lune, necnon quinque stellarum erraticarum

figuræ demonstrans, quas suorum motuum causa,

& unius ad aliam, eorumque ad terram collatione

contingere manifestum est. Altera vero est scientia

qua explanantur & mutationes & opera qua acci-

dunt, & complentur propter figuræ circuitus earum

naturales eis in rebus quas circumdant: & ante

Ptolemæum Manilius lib. 1. Astron.

Juvvat ire per ipsam

Aera, & immenso spatiantem vivere calo,

Signaque, & adversos stellarum noscere cursus.

Quod solum novisse parum est: impensius ipsa

Scire juvat magni penitus precordia mundi.

Cæterum eandem hanc Origenis ratioci-

nationem persequuntur & exponunt Basilii Hom. 6. in Hex. Ambrosius lib. 4. cap. 4. Hex. Philoponus lib. 4. *ἄξι τῆς κοσμ.* cap. 18.

ἢ μάλλον ὑπὸ τῆς ἀσέβειας, &c.] Plotinus Enn. 3. lib. 1. cap. 5. εἰ δὲ ὅτι εἰς τὸν ἥλιον ἀστὴρ ἔστιν ὁμοίως ἀν κ' οἱ ὄρνεις ποιητικοὶ ἂν σημαίνουσιν εἶναι, κ' πάντα εἰς ἃ ἐλιπόντες οἱ μάντις προλέγουσιν. Sin autem ex eo quod habitudinem stellarum suspicientes singulis futura prænuntiant, ab illis fieri quoque opinentur: perinde id se habebit, ac si aves eorum qua significant causa forent: similiterque si omnia, quorum inspectione vates præsagunt, facere etiam qua significant, dicerentur.

P. 14. *ἢ μόνον τὸ κ' πόνου, &c.] Procopius Gaz. in Genes. hunc locum exseripsit.*

*ἄξι τῆς δὴ θαλάσσης, &c.] Motus hic est, qui Præcessionis æquinoctiorum ab Astronomis vulgo appellatur, quo stellæ fixæ ab æquinoctij & solstitij cardinibus digressæ, super polis zodiaci, εἰς τὰ ἐπιπόδια paulatim verti compertæ sunt. Hunc autem motum, ex Timocharidis, Hipparchi, suisque adeo observationibus, centum annorum spatio gradum unum absolvere Ptolemaeus statuit lib. 7. Magn. Construct. cap. 2. *ὡς ἐκ πύτων τὴν πῆς μίας μοιραῖ εἰς τὰ ἐπιπόδια ἀποχρήσονται ἐν ἑκατὸν ἔτησι ἐπιποδια ἑκατὸν ἔτησι, κ' ἀπὸ κ' ἢ ἰσπαρχος ἐπιποδια εἰς αἰώνια. Et ex his unius gradus in consequentia progressio intra centum propemodum annos confici deprehensa sit, quemadmodum & Hipparchus suspicatus esse videtur. Ex quo efficitur 35000 annorum deursu totum circulum Fixas evolvere, qui annus Platonicus, seu annus magnus dicitur à nonnullis. Tardiorum vero hunc motum faciunt Tabulæ Alphonsinæ, ita ut totis 45000 annis periodum hanc absolvi Rex Alphonsus crediderit. At brevioribus eam spatij determinavit Albategnius, nec plusquam 23760 annos ei tribuit, quippe quam 66 quoque anno gradum unum explere deprehenderit: quam sententiam observationibus suis longe accuratissimis ad verum proxime accedere confirmavit Tycho, nam intra 67 annorum spatium gradu uno Fixas εἰς τὰ ἐπιπόδια progredi, totumque illud curriculum 24120 annis peragere comperit. Iam vero ut ad Origenem redeamus, motum à Ptolemæo constitutum respexisse cum liquet: huius verba male ab Interpretibus accepta sic rectius convertentis: *Fertur sane Theorema, ostendens Zodiacum circulum, perinde ut Planetas, deferri ab occasu in ortum, intra centum annos, gradu uno.***

*ἀλλ' ἐκ τῆς ἰουδαίας, &c.] Loci huius hiatus oratio pendula arguit. Hunc sic explebat Vigerus: *ὡς ἀπὸ μορφαῖματ' ἢ μὲν λαμβανόμενα τῶ ἀληθείᾳ ἐν τῶ μορφαῖματ' ἢ ἀλλ' ἐκ**

τῶ ἰουδαίας, &c.] *ἔσω ἢ ἐ τῶ συλβαγωμενῶν, &c.]* Vide in hunc locum Salmasius De annis Climactericis, p. 619.

κ' ὁ ἀκύλας ἢ τὸ ἀνάλοζον, &c.] Locum P. 15. integrum profert Philoponus *ἄξι κοσμ. π.* lib. 4. cap. 17. qui talis est: *κ' ἐπιποται ὁ θεὸς τῆς δύο φασῆρας ἑα μεγάλας, συν τὸν φασῆρα τὴν μάγαν εἰς ἑξοσίαν τῆς ἡμέρας, κ' συν τὸν φασῆρα μικρὸν εἰς ἑξοσίαν τῆς νυκτός. Et fecit Deus duo luminaria magna; simul luminare magnam in potestatem diei, & simul luminare parvum in potestatem noctis.*

συζυγία φασηροῦ ἐκ κρητιζομενῶν, &c.] Vide Laërtium in Zenone, & in cum Observationes Ægidij Menagij, viri omni urbanitatis, doctrinæ, & humanitatis genere florentissimi.

κ' ἄξι τῆς ἀποστολῆς τῆς νεότητος, &c.] Ita habet P. 16. Tarini editio, & ita legebat quoque Genebrardus: vitiose, si modo mendosam scripturam integra scimus seponere. Quod si conjectura locus est, ita legendum esse suspicari possis: *κ' ἄξι τῆς ἀποστολῆς τῆς νεότητος.*

ὁ κρυπτότατος ἐρμηνεύει, &c.] Sic ipse in Epistola ad Africanum: sic sæpe Hieronymus. Non frustra ergo summam Aquilæ in interpretando fidem predicavimus in libris nostris De interpretatione.

ὅτι ἄλλο παποίησε] Male recentior Interpretes, aliud nihil fecerit; recte Genebrardus, non aliud posuit: ποιεῖν enim sæpe sonat, ponere, scribere, ut docent Grammaticorum filij. Clemens Alex. Strom. 6. ὁρῶντος τῶν ποιεῖν, &c. Δελεπιδης ποποίησεν, &c. ὁ δὲ ποίησεν, ἢ ποίησαν, &c.] initio libri; & ita sapissime Origenes.

ἐκπαιθῶντων ἐπὶ τῶ] Valentiniani videlicet, Marcionistæ, alijque eorum corporati.

ὁ γὰρ ἀποστολῆς μὲν φασῆρας, &c.] Hoc est, qui recte sentiunt, non ut Interpretes, cordati & sinceri.

IN EXODVM.

ὡς ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς] Interpres, auctoritate sua; melius Genebrardus, sortito: verte, fortuito, semere. Vide Nos infra ad Tom. 15. Origen. in Matth. 20. 1, 16. ad p. 398. & ad Tom. 17. in Matth. 22. 1, & seq. ad p. 476.

ἐν ἢ τῶ ἀποστολῆς, &c.] Lego: *ἀπὸ τῆς φασῆρας, & verto: unum autem ex reconditis esse, sinceram super illo Scriptura loco interpretationem.*

μὲν τε πολυῶντες τὸ ἐπὶ, &c.] Scribit enim P. 18. Epiphanius Har. 42. cap. 3. 6. 7. 13. præter duo illa Principia, Opificem nempe judi-